

İMANIN OLGUNLAŞMASI ÜÇ ÖNEMLİ DAVRANIŞ ŞEKLİ

Eûzübillâhimineşşeytânirracîm.

Bismillâhirrahmânirrahîm

el-Hamdülillâhi rabbi'l-âlemîn hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh alâ külli hâlin ve fî küllihîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yev-mi'd-dîn.

Emma ba'd.

Fe-kâle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem,

ثَلَاثَةٌ لَا حُرْمَةَ لَهُمْ: فَاسِقٌ مُعْلِنٌ بِفِسْقِهِ، وَصَاحِبٌ
هُوَّى، وَسُلْطَانٌ جَائِرٌ.

Selâsetün lâ hurmete lehüm fâsikun mu'linün bi fıskihî ve sâhibu heven ve sultânun câir.

a. Üç Kişiyeye Hürmet Edilmez

Deylemî, Enes *radiyallahu anh'ten* rivayet eylemiş ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“Üç kişiye hürmet edilmez.”

Bu üç kişi, hürmet edilme hakkını kaybetmiştir. Onlara saygı göstermeye lüzum yok.

Bir; *Fâsikun mu'linün bi fıskihî*. “Günahkar; hem de günahını açıkça yapıyor, pervasız.”

Kimseden çekinmiyor, korkmuyor; artık buna hürmet etmeye lüzum yok. Saygı duyulacak bir tarafı kalmamış. Çünkü hem günahı işliyor hem de bu işi pervasızca yapıyor, bir.

İkincisi; *Ve sâhibü heven*. “Hevâ-i nefsi-ne tâbi olan kimse.”

Kendi nefsinin esiri olan, arzularına kapılmış kimse. Halbuki;

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي

*İnne'n-nefse le emmâretün bi's-sûi illâ mâ rahime rabbî.*¹ “Nefis -insanlara- kötülüğü emreder.”

Bir insan nefsinin ıslah etmezse mahvolur. Hem dünyada hem âhirette çok zararlara uğrar. Bu nefsi terbiye etmek lazım.

---

¹ 12/Yusuf, 53.

Kad eflaha men zekkâhâ. "Kim nefsinin kötü huylardan, hallerden, düşüncelerden temizlerse o felah bulacak."

Yoksa ötekilerin işi zor. Nefsinin peşine takılıyor, keyfi ne derse keyfine göre hareket ediyor. Adam arzularının esiri... Bunun da hürmet gösterilecek bir tarafı kalmamıştır. Çünkü kendi kendini o hâle düşürmüştür.

Ve üçüncüsü; *sultânün câir.* "Zalim, cevr ü cefâ yapan hükümdar."

Bunun da saygı gösterilecek bir tarafı kalmamıştır. Çünkü zalim; zalime yardım etmek olmaz. Zalime meyletmek olmaz, zalime sevgi göstermek olmaz. Yardım ederse aynı günahı paylaşır, aynı günah ona da yazılır. Paylaşır, azalmaz. Onun günahı ona aynen kalır ama bu da aynı günahı alır. Zalimin zulmüne razı olursa da aynı günaha girer.

"İyi yapmış, yapabilir. Bence bir mahsuru yok." derse zalimin zulmü kadar günahı durduğu yerden üzerine alır. Çünkü zulmüne rıza gösteriyor. Zulmüne rıza göstermemesi lazım, zulmüne yardımcı olmaması lazım. Bir de zalimi sevmemesi, zulmünü engellemeye çalışması lazım.

Dikkat edilirse bugün dünyada bütün kötülükler idarecilerin kötü olmasından; birilerinin kötülere desteklemesi dolayısıyla onların hala insanların tepesinde kalmasından kaynaklanıyor. Bir Kaddâfî çıkmış misal, onu misal olarak verebiliyoruz rahat, rahat. Çünkü hem dinde farzlara, şunlara bunlara dil uzatıyor, sataşılıyor “Bu yok, bu olmaz!” vesaire diye abuk sabuk şeyler söylüyor hem halkını berbat etmiş hem de kötü yönetmekle fakirleştirmiş, yoksullaştırmış durumda. Hem de yaptığı her iş herkesin canını sıkıyor.

Zalim, bu adam deli, tek başına tımarhaneye tıklılması lazım gelirken niye ayakta duruyor? Birileri bunu kullanarak, bunun yanında, bundan istifade ederek işleri götürüyorlar, sebepleniyorlar. “İslâm ülkesi kalkınsın.” diye bunu ayakta tutuyorlar.

Ama onlar kimler, emperyalistler mi, vasiya mı? Bir çete mi, mafya mı, bir grup insan mı, nasıl oluyorsa... Alalım Saddam'ı, alalım daha başka bir yönetimi. Söz hakkı vermiyor. Hakları sahiplerine vermiyor, haksızlık yapıyor, hazineyi çarçur ediyor, cebine indiriyor, hortumluyor vesaire. Bunun da artık koruna-

cak, sakınılacak, müdafaa edilecek, saygı gösterilecek bir tarafı kalmamıştır.

Aslında hükümdara, devletin yöneticilerine saygı göstermek mü'minlerin vazifeleri arasında... Ama devletin başındaki, Hz Ömer gibi olacak! Yönetici hakkaniyetli olursa... Çünkü kanunlara ve yöneticilere saygı gösterilmedi mi bir toplum çöker.

Ama bütün mesele; yöneticiler nasıl, saygıya layık mı, sözünün dinlenmesine layık mı, değil mi? Layık değilse millet daha fazla çekmesin; aşağı indirmek lazım. Aşağı indirmek için eline fırsat geçtiği halde indirmeyen, oy vermesi mümkünken vermeyen, aksine bir de destekleyen, orada durmasına yardımcı olan bütün o veballeri aynen yüklenir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bir hadîs-i şerîfini görmüştüm. Metnini şu anda hatırlayamıyorum.

“Bu Benî Asfar denilen, Araplara göre Avrupa tarafında olan hıristiyanların, Bizanslıların bazı güzel tarafları vardır.” diyor Peygamber Efendimiz. O “güzel” dediği tarafları sayıyor.

O saydığı taraflardan bir tanesi de; “Hükümdarları haksızlık yaparsa razı olmazlar ve yola getirirler.” diyor.

Bu da bir işarettir. “Sizin de başınızdaki adam yanlış bir şey yaparsa düzeltin.” demektir. Sahabe-i kirâm zaten Peygamber Efendimiz’den bu terbiyeyi almış ki hutbe okurken kalkıp da Hz. Ömer’e; “Yâ Ömer, sus, seni dinlemeyiz, sen şu sırtındaki cübbenin hesabını ver bakalım!” diyebiliyor. “Dinlemeyiz seni!” diyor.

Hz. Ömer de kızmıyor ve cübbesinin hesabını veriyor.

Mesele neymiş?

Gaziler arasında eşit olarak kumaş bölüştürülmüş ama herkese bir elbise yapmaya yetecek kadar düşmemiş. Eşit bölüştürülünce kimse ondan elbise yapamamış. Ama Hz. Ömer’in üstünde ondan bir elbise var, hutbe ye çıkmış, hutbe veriyor. Bir bakıyorlar; “Aynı kumaştan bize de geldi ama şu kadar geldi. Bu kocaman adam; hem de boylu poslu, bir de kendisine elbise yapmış. Demek ki yöneticiliğini kötüye kullanmış, haksızlık yapmış da kendisine çok ayırmış. Olmaz böyle şey! Seni

dinlemeyiz ya Ömer! Nedir bu giydiğin, ver bunun hesabını!” diyebiliyor.

Bu bir terbiye; bir bakıma hoş bir şeydir.

Hız. Ömer de kızmıyor; halbuki sinirli bir insan. Minberin dibinde duran oğluna; “Abdullah, kalk, meseleyi izah et.” diyor.

O da kalkıyor;

“Ey cemaat, ben benim hakkımı babama verdim de bu elbiseyi öyle yaptı. İkisi bir araya gelince oldu.” diyor.

O zaman o da “özür dilerim” demiyor yine. “Tamam yâ Ömer, konuş, şimdi dinleriz.” diyor.

Demek ki eğri olsa yamuk olsa dinlemeyecek; güzel. Uygun terbiye böyle. Ama sonradan başlara hükümdarları getirmişler, hükümdarın oğlu gelmiş, ondan sonra onun oğlu gelmiş, bilmem Yezid gelmiş...

Liyakatli insanlar seçilmemiş, ama bu işi nasıl tutturmuşlar?

Medine-i Münevvere'nin mescidinin kapılarına askerleri kılıçları çekip tutturmuşlar;

“Beyat etmeyenin kafasını keseceğiz!” demişler. Öyle beyat almışlar. Zulüm başlamış.

“Kesersen kes ya, senin hakkın yok!” diyememişler. Onlar da öyle yürümüş.

Halbuki zalim bir sultanın takdir, saygı görecek, itaat edilecek bir tarafının kalmadığını Peygamber Efendimiz bildiriyor. İslâmî terbiyeyi müslümanlar ilk başta anlamışlar, Peygamber Efendimiz’in sahabesi anlamış. Güzel anlamış ve uygulamış. Ondan sonrakiler işi adım adım, derece derece, yamulta yamulta, kıvıra kıvıra çığırından çıkarmışlar. Ondan sonra adam saray yaptırmış.

Peygamber Efendimiz’in sarayı var mıydı?

Yoktu. Hatem-i Esam hazretleri hacca gelmiş. Bir de bakmış ki her tarafta güzel güzel binalar. Demiş ki;

“Yahu, ben burada gurbetten gelmiş bir insanım. Peygamber Efendimiz’in sarayı şu sarayların arasında hangisi, bana bir gösteriverin!” demiş.

Demişler ki,

“Be hey cahil! Peygamber Efendimiz’in sarayı yoktu, çok mütevazı bir evi vardı.”

“O zaman Peygamberimiz’in şehrini cebbarlar kaplamış.” demiş.

Peygamber Efendimiz’in sarayı olmadığını bilmiyor mu?

Biliyor ama bir şey anlatmak istiyor. Bozulmalar olmuş. Dobra dobra doğruyu söyleyebilen alimler, bu bozulmalara sözlerini söylemişler. Ama çoğu kere onlar da sindirilmiş; sonra da işte şimdiki İslâm ülkelerinde gördüğümüz garip duruma gelmiş. Bunların sünneti seniyyeye uygun olarak düzeltilmesi lazım.

b. Nimetlerden Hesaba Çekilmeyen Üç Kişi

İkinci hadîs-i şerîf:

ثَلَاثَةٌ لَا يُسْأَلُونَ عَنْ نَعِيمٍ: الْمَطْعَمُ وَالْمُشْرِبُ،
وَالْمُفْطَرُّ وَالْمُتَسَحِّرُ، وَصَاحِبُ الضَّيْفِ؛ وَثَلَاثَةٌ لَا
يُلَامُونَ عَلَى سُوءِ الْخُلُقِ: الْمَرِيضُ، وَالصَّائِمُ حَتَّى
يُفْطَرَ، وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ

*Selâsetün lâ yüs’elûne an naîmin
mut’ami ve’l-meşreb. el-Muftıru ve’l-*

mütesahhiru ve sâhibü'd-dayfi ve selâsetün lâ yülâmüne alâ sûi'l-hulk. el-Marîdü ve's-sâimü hatta yüftır ve imâmü'l-âdil.

Selâsetün lâ yüs'elüne an nâîmin. “Üç kimse -yediğinin içtiğinin sefasından, bolluğundan- nimetlerinin çokluğundan hesaba çekilmez. Sorgu suale mâruz olmaz.” *el-Mat'ami ve'l-meşreb.* “Yeme ve içmesindeki bolluktan dolayı sîgaya çekilmez, hesaba çekilmez, sorgu suale mâruz kalmaz.”

Yediğinden içtiğinden sorgu sual olmayan bu üç kişi kimlerdir? Yesin, keyfine baksın; mahzuru olmayan kimlerdir?

Bir *el-Muftır*, “Oruçluyken iftar eden kimse.”

Onun hakkı var; Cenâb-ı Hak ona o müsaadeyi veriyor. “Sen çok yedin, çok tatlı yedin, çeşitli yedin.” diye sorgu sual yok. Sahabe-i Kiram, mesela Hz. Ömer, halife oldu; yine de bir çeşitten fazla yemek yemezdi. Hatta kızı Hafsa yanına giriyor da bakıyor önünde bir kap var, herkesin beğenmeyeceği cinsten yemekler...

“Elimizde artık daha çok güzel şeyleri yeme imkanın var babacığım, niye sen kendini böyle yoruyorsun?” diyor.

“Resûlullah Efendimiz zamanında biz böyle görmedik.” diye bir kaptan fazla yemiyor. Halife iken imkânı varken de Hz. Ömer, sade bir kapla yetiniyor. Anlamak bakımından bunu söyledim.

Üç kişiye yediğinin içtiğinin, nimetlerinin çokluğundan sorgu sual olmaz; “Başkalarına olur.” demek. Bir, *el-muftır*. “Oruçluyken iftar eden” iftar vaktinde buyursun, yesin. Al hurma, al arkasından çorba, bilmem ne, bilmem ne... Sorgu sual yok.

İkincisi, *Ve'l-mütesahhir*. *Mütesahhir*, “seherde sahur yemeği yiyen” demek. Kalkıp ona da; “Çok yedin, çeşitli yedin.” denmez. Çünkü oruç tutacak; biraz atıştırsın da orucu tutabilsin.

Üçüncüsü, *sâhibu'd-dayf*, “Evinde misafir olan.”

Ve selâsetün lâ yünâmüne alâ sûi'l-hulk. “Üç kişi de huysuzluğundan dolayı ayıplanmaz.”

Mırın kırın etmesinden, biraz huysuzluğundan ayıplanmaz.

Kim bunlar?

Bir, *el-marîd*, “hasta” kusuruna bakılmaz.

Hasta, ne yapsın, biraz böyle yapar.

Ve’s-sâim hattâ yüftıra. “Orucunu açıncaya kadar oruçlunun da kusuruna bakılmaz.”

Neden?

Kafası biraz dumanlıdır, karnı açtır. “Oruç kafasına vurdu.” derler ya bazen; kusuruna bakılmaz.

Üçüncüsü *ve’l-imâmü’l-âdil*, “adaletli hükümdar.”

Onun da adaletine atfen her şeyi çok güzelse ufak tefek huysuzluklarına, asabiliklerine bakılmaz. Çünkü adam iyi, dürüst.

İkinci hadîs-i şerîf de bu.

c. Meleklerin Dua Ettiği Üç İnsan

Gelelim üçüncü hadîs-i şerîfe: -Şöyle bakarak bu müjdeli hadîs-i şerîfleri seçtim.-

ثَلَاثَةٌ تَسْتَغْفِرُ لَهُمُ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ، وَاللَّيْلُ
وَالنَّهَارُ، وَالْمَلَائِكَةُ: الْعُلَمَاءُ، وَالْمُتَعَلِّمُونَ،
وَالْأَسْحِيَاءُ

*Selâsetün testağfirü lehümü's-semâvâtü
ve'l-ardü ve'l-leylü ve'n-nehârü ve'l-
melâiketü el-ulemâü ve'l-muteallimûne ve'l-
eshiyâu.*

İbni Abbas *radıyallahu anhumâ'* dan riva-
yet edilmiş:

“Üç kimse vardır ki, bunlara gökler ve
yerler, gece ve gündüz ve melekler afv u
mağfiret dilerler.”

Kimdir bu üç bahtiyar kimse, üç sınıf
kimse?

el-Ulemâ. “Alimler.”

Alimlere gökler yer, gece gündüz, me-
lekler bunların hepsi afv u mağfiret dilerler.
Allahu Ekber! Alimin kıymetine bak, derece-
sine bak, nimetine bak! Bu biraz bize geliyor,
eğer biz alim sayılırsak, Allah ulemâ zümre-
sinden haşreylesin.

İkincisi de size geliyor:

Ve'l-müteallimûn. “Öğrenenler.”

Biz şimdi hadis okuyoruz, siz de hadis öğreniyorsunuz. *Müteallimûn...* “Bunlara da gökler ve yer, gece ve gündüz ve melekler, tevbe ve istiğfar eder.”

Çünkü öğreniyorlar. Ama siz de biraz daha ciddi öğreneceksiniz. Kağıt kalem alsanız, yazsanız, hatırınızda tutsanız veya hemen çoğaltılıp elinize alsanız, çoluk çocuğunuza aktarsanız daha iyi olur. Biraz gevşek talebesiniz. Yarın öbür gün bir imtihan yapsak bu kadar sayfadan kaç kişi geçer! Bu trafik imtihanından daha mı yumuşak olur sanıyorsun?

Biraz çalışmak lazım, işi biraz sağlam tutmak lazım, ezberlemeye gayret etmek lazım. İkincisi sizlere inşaallah, Allah'ın lütfuyla...

Üçüncüsü de *ve'l-eshiyâü.* *Eshiyâ;* sahî kelimesinin çoğulu, “cömertler.”

Allah da cömertleri sever. Cömertlik insanı cennete götüren bir huydur. İnsanın kendi kazandığından, kendi malından, imkânlarından, kesesinden olmayanlara tattırması, vermesi Allah'ın hoşuna giden bir güzel du-

rumdur. Eline fırsat geçen, fırsatı bulan, hayrını hasenâtını yapsın.

Burada mı olur, Türkiye’de mi olur, zelle mıntıkasında mı olur, harp bölgesinde mi olur, Kafkasya’ya mı olur, Çeçenistan’a mı olur, Bosna’ya mı olur, Keşmir’e mi olur?

Allah hayırlarımızın da yerine varmasını nasip eylesin. Uygun olmayan yerlere isabet-siz yerlere vermek değil de uygun yerlere verilmesini Allah nasip etsin.

Çünkü bu hayrı hasenâtı da bazen sömü-renler var. Dilenci eteleri var:

Medine’de ezan okundu, camiye doğru gidiyoruz. Peygamber Efendimiz’in mescidi-nin avlusuna girdim. Kalabalık, “Namaza yeti-şeceğiz.” diye herkes yürüyor. Orada kuca-ęında çocukları olan kadınlar var, el açıyor-lar. Ben de birkaç tanesine sadaka olarak para verdim.

Yanımdan geçen orta yaşta genç ama tam küçük yaşta değil bir kimse, birkaç arka-daşıyla beraber; *hâzâ harâm hâzâ haram* de-di. “Bu haram; olmaz böyle şey’” diyor.

Ben de biraz kızdım, kafam attı, canım sıkıldı,;

“Nesi haram? Sadaka veriyoruz. Haram ne demek?” dedim.

Dedi ki;

Yâ ehı, hâzihi’ş-şebeke. “Bunlar fakir olduğundan dilenmiyorlar. Bunlar bir şebeke!”

Onu ben bilmem. Onu da Suud hükümeti düşünsün, bana ne? Polisini görevlendirsın, şebekeleri çökertsın. Hakiki fakirleri kollasın. Petrollerin bir kısmını hakiki fakirlerine versin.

Ne yapayım? Çoluk çocuğu ile kadını görünce ben verdim.

Hâzâ harâm, hâzâ harâm!

Değil! Çünkü veren iyi niyetle veriyor. Sorumluluk, alanda. Layık olmadan dileniyorsa vebal onun. Verende bir şey yok. Çünkü vermesi lazım; Allah cömertleri seviyor.

Cömert kelimesi nereden geliyor?

Cömert kelimesinin aslı “cevan mert”tir. “Cevan mert” kelimesi kısala kısala “cömert” olmuş.

Hani Nasrettin Hoca;

“Çocuklarınızın ismini ‘Eyüp’ koymayın!”
 demiş.

“Niye hocam?” demişler?

“Kısaltır, kısaltır Eyüb’ü “ip” yaparlar.”
 demiş.

Onun gibi “cevan mert” kelimesi de
 “cömert” olmuş. Cömert; “eli açık” demek.
 “Kendi kazandığından sağa sola hayır, para,
 sadaka, zekât veren” demek.

Cevan mert, iki kelimededen müteşekkil;
 cevan, “genç, delikanlı” demek, mert de;
 “erkek” demek. “Genç erkek adam.”

Demek ki elinin açık olması erliğin şânın-
 dan, asaletin şanından sayılmış; onun için
 öyle söylenmiş.

el-Fâtiha...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

26 Recep 1421 / 25.10.2000

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

